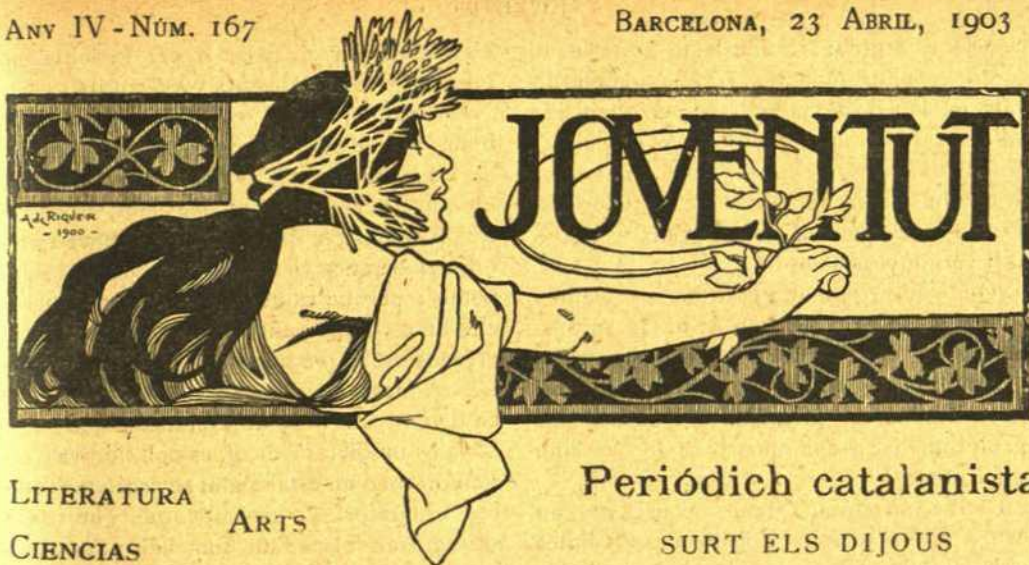

LITERATURA

ARTS

CIENCIAS

Periódich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plassa del Teatre, 6, entressol.

NÚMERO CORRENT. 20 CÉNTIMS.

» ATRASSAT, AB FOLLETINS. . . 40 »

» » SENSE FOLLETINS. 25 »

SUMARI:

Garbelladuras, per Lluís Via. — D'art decoratiu, II, per Eusebi Busquets. — La moda del segle XX, per Sebastià Junyent. — El Bolg de Madrid, per Joseph Aladern. — «Nicolas I el Pacificador», per F. Pujulá y Vallés. — Teatres, per Emili Tintorer. — Nota d'estiu, per R. Suriñach Senties. — L'ídili d'una inglesa, per Claudi Gomabella. — Novas.

FOLLETI:

MARINES Y BOSCATJES, per Joaquim Ruyra. — Plech 14.

FORA DE LA VIDA, per Joseph L. Paganó. — Traducció catalana. — Plech 8.

— GARBELLADURAS

EL GRAN REACCIONARI

Li dihem reaccionari y li dihem gran. ¿Per qué? Perque li dihen gran els que'l segueixen y proclaman, no perque ho sia. Quedem, donchs, en qu'en Salmerón es gran segons ells, y es reaccionari segons nosaltres; y pera conciliar abdós parers, sentem qu'es un gran reaccionari.

A ningú se li ocrorrerà may que un home de ciencia pugui de bona fe dirigir-se al poble parlantli d'amor y llibertat, si no es pera sa educació y son progrés.

Peró ab en Salmerón passa tot lo contrari.

Las ovacions que una bona part de poble ha fet a aqueix politich-catedràtic a sa arribada a Barcelona, significan estancament; y comparadas ab las que's feren a n'en Pi y Margall ara fa dos anys, significan una regressió. En Salmerón simbolisa las ideas vellas com en Pi simbolisava las novas. Aquest ens parlava dels drets dels ciutadans ab un criteri científich y humà, basat en la naturalesa. En Salmerón, sense criteri, sense humanitat, ens parla de drets y règims artificiosos, d'una llibertat y una igualtat falsas y manadas retirar. Es un enciclopedista qu'ho sab tot, qu'ho aprengué tot—a son temps, no en el nostre,—y que tingué l'acert d'enamorarse de tot lo dolent. No ha aportat res propi y original, no ha educat al poble. En sa carrera politica, com que sempre ha usat motllos vells, aquests a lo mellor se li han convertit en pols. Inestable sempre, com tot aquell que no té conviccions, s'ha passat la vida en continuus cambis de criteri, essent avuy revolucionari y demà evolucionista, sense qu'en ell evolucionés lo més essencial: son concepte de la llibertat. Aquesta, pera ell, es la república tal com la entengueren els francesos de la revolució; pera nosaltres es l'autonomia.

Las ideas d'en Salmerón se fondrán com fochs-follets entre nosaltres. Sa ciencia es

ciencia estargida; sos ideals ni son seus ni son dels pobles moderns, resultant enmatllejats, passats de moda y cursis; y en quant a sa politica, queda dit tot dihent qu'es politica espanyola, o per mellor dir castellana: cómica a voltas, com en temps de la Gloriosa; trágica ab freqüencia, com a Cuba y Filipinas; vergonyosa sempre.

¿Qué vol dir que una gran massa aclami y voti avuy a n'en Salmerón, si ho fa inconscientment, com inconscientment anà a morir a Cuba a las ordres del oprobíós unitarisme qu'en Salmerón proclama? ¿Qué vol dir qu'ell logri fer grans remats, si lo que falta es fer homes?

També nosaltres forem inconscients un jorn, y no es extrany, donchs durant sigles ho ha sigut Catalunya sencera, mancada de personalitat. També nosaltres, enlluernats pel fals llenguatge qu'estavam avesats a sentir als falsos politichs, volguerem en la edat de la irreflexió la república per la república, confonent el concepte de poble ab el concepte d'estat. Però eram nens; ni nostres pochs anys ni l'antiliberal jacobinisme que imperava, ens havian deixat veure més amplex horitzons, y'ns acontentavam ab las convencions perspectives de las decoracions barroheras que malpintan els politichs centralistas. Ja havia sorgit el Catalanisme, y's comunicà espontaniament a nostras ánimas joves; y compararem, y vegerem que la regeneració que'ls centralistas predicen al poble ve a ésser com la fórmula estantissa receptada per un metje adotzenat al malalt ja inconscient, que la pren d'esma o ab inútil fe, ignorant qu'es l'atmosfera impura del hospital més que la dolencia lo que l'está matant. Y ara, vers autonomistas, sans y bons, no volém fórmulas, no volém receptas, porque no las necessitem, porque'n tenim prou ab l'oxigen de nostras montanyas. L'estat tal com está constituhit, ab tantas atribucions nivelladoras, ens fa l'efecte d'un hospital immens ahont cada malalt es un número més y sols un número; y tant si'l regim es monárquich com republicá, tant si'l gran cate-drátich se titula rey com president, de totas maneras tufeja a clinica; y donchs estém sans, donchs podem fer us de nostres mem-bres conforme a naturalesa, y donchs som actius de mena, no'ns volém confondre ab

els que per lley de rassa o per malaltia son inactius y restan ajassats y embrutits.

En Salmerón ens ve a dir lo que ja sabiam, lo que per desgracia no podem oblidar: que siguem *uns de tants* en sa república, no que siguem *nosaltres mateixos*. Y nosaltres li contestem que la seva república que's diu democrática es el més gran dels absolutismes, porque aquests no son hipòcritas y ella ho es. Vagament vol qu'anem a fer valdre uns drets que no son els primordials nostres. Aquests encara no'ls ha reconegut ni'ls ha definit. El titol de ciutadans que se'ns dona es un dictat ridicul, es una llureya d'esclau dintre d'un estat ahont se proclama'l servey obligatori al ensemps que l'universal sufragi, tan falsos l'un com l'altre, porque's basan en una igualtat de mort, fatal y anti-democrática. Quan siguem amos de casa nostra, quan nostra parla sia reconeguda, quan sian nostres els nostres empleats, quan sian nostras las nostras Corts, quan la representació parlamentaria sia per estaments dignificantse aixis las classes y ab ellas els individus, quan las milicias—¿ens caldrán milicias?—sian voluntarias... alashoras que vingui en Salmerón a parlarnos de república, que sols alashoras podrá parlarne si es que no ha desaparegut ell al desapareixe esmicolats sos vells motllos de politich caduch.

La república, la democracia, no s'implantan'tal com ell vol; fillas de la llibertat y de la diferenciació, naixen de las costums de cada poble y de cada individu. Mentres l'estat preponderi sobre las consuetuts dels pobles lliures, civilisats ab civilisació propia y verdadera, es per demés parlar de república. Espanya no la té porque no mereix tenirla, perqu'es país hont hi abundan els vividors y'ls estúpits. La vera república está en els paissos civilisats de debó. No s'implanta: existeix de fet.

Y per aixó cal ésser un país lliure; y las regions espanyolas que claman «república» inconscientment, com inconscientment, seguint com autómats els acorts d'una marxa, envian sovint sos fills a morir, ni concepte tenen de la llibertat, ni altra cosa desitjan que cambiar d'amo. Sols Catalunya té aspiracions, sols ella's comensa a manifestar com a verdader poble. Els catalans que te-

nen consciència de lo que son, tenen també tan trist concepte de la república qu'en Salmerón ve a *descubrirnos*, que tot y essent ayments d'aytal forma de govern, no deixarian de lluytar per l'autonomia de Catalunya si la república s'implantés a Espanya. Totas las concessions politicas per democráticas que semblin, formá de govern, separació de la iglesia y l'estat, etc., no son res sense l'autonomia que volém. Per ella y sols per ella emprenen el cami de la llibertat els homes y'ls pobles; y nosaltres que ni per religiosos passém ni passém per monárquichs, doném com autonomistas la má a tothóm qu'autonomista's digui, en acció de respecte als drets de quiscún, per religiós que's manifesti, per monárquich qu'avuy com avuy se declari, perque al exposar sas ideas defensa alhora la llibertat dels altres a exposar las sevas.

D'aquesta varietat, d'aquesta autonomia'n naix la veritable tolerancia, la veritable democracia. D'aquesta varietat y d'aquesta autonomia, ánima de la Catalunya que desperta y reffloreix, s'ha declarat enemich el reaccionari Salmerón, quina ignorancia o quina mala fe l'incapacitan pera compèndrens, y que ve entre nosaltres per' apoderarse de la massa popular. ja encibornada per falsos demócratas de segona má, y ostentar sa representació en las Corts del estat espanyol. El reaccionari Salmerón no ostentará altra representació que la dels inconscients. La Catalunya que desperta, la Catalunya de demá, se'n preocupa poch. En Salmerón no representarà més que las ideas mortas, que al anar ab ell cap al gran fossar del centre fan llur veritable cami, deixantnos lliures de bagatje inútil.

UNA SOLUCIÓ

Una noticia ha arribat fins a nosaltres aquests dias: la de que un catalanista jove, pertanyent al nostre grupo, tenia empenyo en desafiar al senyor Salmerón a pública controversia al Ateneu pera veure qui faria afirmacions més lliberals sense surtirse dels respectius camps, catalanista l'un, republicà unitari l'altre. Però posteriorment sembla que n'ha desistit, considerant al cap y a la fi qu'en Salmerón es home de prou talent pera

no creure tot lo que predica al poble. Una discussió, pera que sia formal, reclama convicció en cada un dels interlocutors, y prou li consta a fi de comptes al senyor Salmerón que ni las llibertats que predica al poble son tals llibertats, ni es tan gran com ell diu sa fe en els ideals dels republicans espanyols.

Prou li consta al senyor Salmerón que tota la unió republicana proclamada recentment, y tot l'entusiasme manifestat per sa quefatura, es una convenció que pot desferse d'un moment al altre per poch que a la monarquia o al govern li plagui.

Y en Silvela té, com se diu vulgarment, la paella pel mànec. Qu'aprofiti la qüestió del Marroch avuy per demá que'ls republicans fassin perillar (no hi há perill) las institucions; qu'envihi als quintos espanyols a fer d'héroie (las potencias s'estalviarán aixis la feyna, com sempre); que fassi tocar altre cop als cegos la marxa de *Cádiz...* y apa, ¡*Viva España!* y cap a Melilla falta gent. El patriotisme corprén altre cop als moros d'aquí, y tot alló que deyam de la república y de la llibertat se desfá com un bolado, y tota la unió dels republicans se disol com un grupo de badochs quan cau un ruixat.

Y qui sab, qui sab! Ab las barallas que hi há entre'ls republicans a Valencia y a Barcelona, no's veu pas gayre proxim el triomf de la República ab trajo de figuranta Massa convensut deu estarne en Salmerón. Y com que al cap y a la fi no's tracta d'anar enlloch, plegar avuy o plegar demá tot es hu. Els qu'hagin d'aprofitarsen y cobrar la perduda, també ho farán aixis com aixis.

SOM REACCIONARIS

En aquest pais del honor y la hidalguia quixoteschs, y de tants y tants endarrerits conceptismes, hi venen com l'anell al dit, en els presents temps de progrés, els conceptismes *novissims* de reacció y de revolució, dels que'n fan un gasto extraordinari'ls demagochs de pega, enaltint la revolució tant com poden, y malparlant tant com poden de la reacció. Y la pena més gran pera nosaltres y pera tothóm es la d'haver de pensar com ells, donchs qui no hi pensa ja's pot desar, perque en un tancar y obrir d'ulls li aplican el dictat de reaccionari y enemich del poble.

Els qu'això fan son, naturalment, els revolucionaris de redacció y de club, que feyan de patrons Aranya en las guerras colonials, explotadas per ells fins a la darrera gota de sanch y la darrera pesseta al mercadejar ab las vidas de tants pobres infelissos talment com se mercadeja ab la carn de bestiar. Y sempre en nom de la llibertat.

Com que ab tanta infamia nosaltres no hi estavam conformes, naturalment, eram mals patriotas, separatistas y moltes coses més; y eram també, naturalment, reaccionaris.

Y ve avuy en Rusiñol, y estrena a Romea *L'Héroe*, drama en que's fuhetejan de ferm l'heroisme oficial (aqueix llegat de las edats barbres), el patriotisme y demés plagas legals qu'embraceixen als pobles; y'ls únics que's disgustan ab las sanas tendencias del nou drama, son aqueixos titulats amichs de la revolució y enemichs de la reacció.

Y com que nosaltres aplaudim aquelles tendencias, naturalment, som reaccionaris.

Però com que reacció y revolució en boca d'ells son coses molt cómicas, y com que nosaltres podem trobar bonas l'una y l'altra segons els casos, segons nostre sentir y segons ens dongui la gana, els dirém lo següent:

Si'l considerar als unitaris enemichs de la llibertat per republicans que's diguin; si'l calificarlos de defensors dels més criminals absolutismes; si'l tenir el do de veure a molts d'ells tals com son, hipòcritas y embrutidors del pobre; si'l voler la dignificació d'aquest per lo que fa y es capás de fer, no per lo qu'ells volen que fassi; si l'ésser tolerant ab totas las ideas y ab totas las creencias noblement y de bona fe professadas; si'l desitjar que desapareguin tots els fanatismes, diguinse religiosos, polítichs ó lo que sian; si'l defensar tot això es ésser reaccionari, nosaltres declarém serho. Y'ls declarém a n'ells, quan no vils, estúpits, y mil voltas més estúpida a la massa que'ls segueix y que tan merescut té'l jou que porta.

En temps de llibertat *diu* qu'estém; no'ns trobém (*rara avis!*) en estat de guerra; no están suspesas las garantias constitucionals; podem com a ciutadans lliures exposar lliurement nostras ideas, y l'autoritat té'l dever de garantir nostra llibertat. Y no obstant, per imposició dels armats o de qui sia, a Ro-

mea's vegeren obligats el diumenge a suspendre la representació de *L'Héroe*, donchs l'autoritat no respongué del ordre. Y'l mateix dia s'havian reunit els republicans en *meeting* a la plassa de toros, y en Salmerón adulé al exèrcit pera implantar sa república unitaria y absolutista: perque sols aixis podria imposarla, puig lo qu'es per educació social, la que predican els Lerroux y comparsas es ben poch edificant.

La massa aclamá a n'en Salmerón, a n'en Corominas, a n'en Lerroux, a n'en Junoy y a n'en Vallès y Ribot, que també hi era y també victorejá a la república, al exèrcit y a la marina.

¿En què quedém? *¡Viva la reacció o viva la revolució!*

Ah, ja no hi pensavam! Ara com ara *¡viva Salmerón!*

D'ART DECORATIU

II

Aixis qu'apareix sobre la terra la especie *Homo*, y comensan a desenrotllarse en ell las facultats superiors, desprenentse de pas de certs hàbits que l'agermanavan ab especies més inferiors de la escala zoològica, demostra sa admiració per la naturalesa y fins procura imitarla reproduhint, en certs objectes de son us, formas y aspectes de la vida animal o vegetal.

Aquest es el fonament del art, y en particular del art decoratiu, ja que tots els vestigis de rudimentaria ornamentació trobats entre las runas de las covas que serviren de xopluch als homes primitius, en els *mounds* de l'Amèrica del Nort y demés llocs d'enterraments, etc., etc., son aplicats a objectes de ceràmica, d'os o de sílex d'us domèstich o indumentari. Els vestigis d'art pur, sens immediata aplicació a las prácticas de la vida, s troban en els rudiments d'un dibuix representant al *Ursus spelæus* esculpit sobre pedra, trobat en una gruta de la montanya d'Her a Massat, departament d'Ariège (Fransa), y altres dibuixos, entre'ls que n'hi há un trobat a la cova anomenada de la Magdalena, que representa al Mamut o *Elephas Primigenius*.

Aqueixos dibuixos demostran ja un relatiu grau de cultura, però la indústria humana es molt més antiga. Com a filla de la necessitat, nasqué quan l'home, veyentse indefens y sense poder pera lluytar ab els corpulents animals que l'assetjavan, s'armà ab pedras y tronchs per' aixis poderlos vence.

En els terrenos quaternaris, y en particular en els sediments de las grotas y covas, s'hi troban indubitable testimonis de l'antiguitat de la indústria del home, podentse veure clarament la evolució seguida per ella fins arribar als temps històrichs.

En algunas d'aqueixas covas s'hi observan, per regla general, uns jassements de materials d'acarreig, formats per tres capas sobreposadas, y gayrebé sempre separadas entre si per un banch estalagmitich. La capa més profunda, y per lo tant més antiga, es contemporània del horitzó quaternari, conegut ab el nom de *Diluvium gris*, y en ella s'hi han trobat, barrejadas ab els fòssils característichs de la fauna d'aquells temps, aixas o destrals de sílex de tipo d'Al-beville (amigdalóide). De la segona, que correspón també al según tram quaternari nomenat *Lhem*, se n'han extret estrellas de sílex talladas en forma de ganivet, y també puntas de fletxa de la mateixa pedra o d'os, fitoras fabricadas ab banyas de cervo, y algún banyot del mateix animal, foradat pera poderlo portar penjat al coll com adorno o com amulet. La tercera, que's formà simultaniament ab l'horitzó quaternari superior, o sigui'l *Diluvium roig*, se distingeix per presentar las armas e instruments de pedra, pulits y perfeccionats, y per trobarshi restes de ceràmica, ossos partits longitudinalment ab el probable intent d'extreure el moll, petxinas foradas pera servir d'adorno, y algún fragment de teixit de llana.

Aixis, donchs, tenim l'època de l'aparició del home (Antropica), dividida en tres subèpocas, qu'ab tot y representar un espay considerable de sigles, no son més que'ls primers y més costosos passos donats per la humanitat envers el camí del art y de la indústria.

Aqueixas subèpocas están perfectament caracterizadas per las troballas arqueològicas dels jassements susdits. La primera o *Lítica*, representa l'esfors realisat per l'home pera proporcionar-se quelcòm ab que defensarse, y per'xó's fabrica las aixas de sílex, qu'encara que toscament talladas, presentan sempre una forma regular y propia pera ésser agafadas ab la mà y servirsen pera l'atach. Las estellas de sílex que caracterisan la segona subèpoca (*Mesolítica*), acusan ja un relatiu grau d'avens en el tallat de la pedra, y al unir als senzills tronchs usats primitivament punxas de pedra o d'os, demostren un notable refinament en l'art de la defensa, que ja tendeix a fer el major mal

possible ab el menor esfors per part del combatent. En la tercera subèpoca, nomenada *Neolítica* o de la pedra pulida, es quan verdaderament neixen las arts; l'home experimenta ja la necessitat de guardar fruyts y grans que li serveixen d'aliment durant l'hivern, puig els climas son si fa no fa com els d'ara, y a fi de presservarlos de la fermentació produhida per la humitat de la terra, s'construheix ollas y concas de fanch, que encara que las cogui al sol primitivament, prompte aprén a donàrlashi més consistència cohentlas al foch viu.

L'aparició del filat y teixit de la llana donà motiu a la formació d'una nova indústria, puig l'home ja no'n té prou ab la ceràmica; necessita quelcòm més adequat y que li serveixi més pera tenir guardadasas vestiduras, y per'xó's construheix ab tronquets units entre si per fibras vegetals o tirs de pells d'animals, o bé ab trossos de soca aplanats a colps d'aixa, senzillas lleixas, que paulatinament se transforman en caixas, primitiva y fonamental forma del moble.

Aqueixa subèpoca dona fi als temps prehistòrichs, y s'enllassa ab els conegudament històrichs per tràmits insensibles.

Arribats aquí, trobem al moble ja completament format en todas las antigas civilitacions, y encara que pocs exèmplars s'han conservat fins a nostres dias, podem colegir sa forma y decoració de las nombrosas representacions que d'ells se troban en sos monuments arquitectònichs y esculptòrichs, o en las pinturas que decoran sas parets y sos objectes de ceràmica. La India, ab sa civilitació gayrebé cristallisada, ha conservat son art intacte o ab lleugeras modificacions fins a nostres dias, podentse dir qu'avuy, després de més de quaranta sigles d'existència, presenta'ls mateixos trets característichs que quan se constituí. L'Egipte, ab sas hieràticas esculpturas, sos papirus, sos geroglífichs y colossals monuments, resuscita en nostra pensa'ls llunyans temps de sa refinada civilitació, y apareix a nostres ulls son art sever, al que no arriba a llevar de son fúnebre aspecte l'empleu de la policromia. Babilonia, ab sa gegantina arquitectura; Assiria, que conreuha un art germá del egipci, però molt més observador de la naturalesa; Persia, Caldea, en fi, tota l'antiguitat coneix y usa'ls mobles, empleyant en sa construcció la més gran varietat de materials, y enriquintlos ab una hermosa y variada ornamentació.

Grecia reb son primer impuls artístich de l'Assia, mes son potent geni la enlayra prompte per sobre de tot l'art antich, arribant a assolir una perfecció tan gran, que per sempre més son art irradiará llum sublim a las edats futuras.

Roma fou la primera en experimentar la influència del art grech. Entregada per complet a son geni militar, no havia parat

esment en res més qu'en sas victorias, y conreuhava d'esma'l tosch art etrusch quan conqueri la Grecia, que fou pera ella com si hagués passat sobtadament de las tenebras a la brillant llum del sol.

Desd'aquell moment la Grecia restà enjouhada al poder de las áligas romanas, mes Roma quedá de fet conquerida y subjugada per la forsa, cent vegadas més potent, de la ciencia y l'art d'aquell gran poble.

Constanti, veyentse amenassat d'un cantó pels barbres y del altre pels persas, cregué necessari, pera vigilarlos més fàcilment, fundar una nova capital al orient del vast imperi, y per'xó s'alsá a Bisanci la fastuosa Nova Roma, la gran metròpoli que més tart devia anomenarse Constantinopla o ciutat de Constanti.

Allí naix de la barreja del art corinti, alashoras ja en complerta decadencia, ab el persa, un nou estil que pren son nom del terror que l'ha vist naixe.

Aqueix estil es un reflexe fidel del luxe verdaderament oriental qu'envoltava a Constanti, qui, arribat ja al apogeu de sa gloria y cech d'orgull, se creu ésser superior a tot, y com a coronament digne de son immens poder, alsa un grandió temple y'l dedica a *Sancta Sophia*, o sigui a la Suprema Sabiduria, essent aqueix monument un perfecte model del art bisanti (1).

Doném fi a la Edat Antiga, y avans de passar a la Mitja, resumimla y veurém que las arts totas arribaren a una gran altura, y que'l moble en particular fou objecte d'un estudi especial y cuydadós, puig gayrebé sempre hi trobém agermanadas la elegancia y ben entesa proporció de las linias y de la decoració, ab la comoditat y solidesa, essent remarcables en aquest sentit els del període grech-romá.

En sa construcció no s'hi empleyá la fusta sola, puig a més a més algunas vegadas se recubria aquesta, que per' aquest fi acostumava a ésser d'olivera o cedre, ab planxas de bronze ciselladas, y fins se'n construhiren d'aquest metall tot macis y de pedra y marbre. La decoració no fou menys variada, usantse la escultura y la policromia, ja natural, ja de colors aplicats, y las incrustacions (taracea) de fustas variadas y d'evori (2), foren ja conegudas y practicadas.

EUSEBI BUSQUETS.

(1) Per més que'ls historiayres han volgut fer passar a Constanti com a cristiá, no es probable qu'arribés may a fer pública abjuració del gentilisme, ans bé es de creure que sa política de temporisació s'encaminava a lograr la perfecta fusió del paganisme ab el cristianisme per'aixís lograr la pau interior de son Imperi, amenassat exteriorment per poderosos enemics.

(2) Els egipcis sembla que foren els primers en aplicar dit procediment a la decoració del moble.

LA MODA DEL SIGLE XX

Desde qu'ha comensat el sigle qu'estém esperant ab ansia una moda nova. Perque ningú ignora qu'aixís com cada terra fa sa guerra, cada sigle ha vestit a sa faysó, sufrintse emperó dintre 'l mateix las variants necessarias portadas pels aconteixements, y cambiant paulatinament per anar preparant la moda del sigle següent. Per ara aném vestits a l'antiga, es a dir, dintre 'l tipo establert durant tot el sigle XIX; es d'esperar que s'acabi y comensi a apuntar la moda propia de la nostra época (1).

Es altament curiós estudiar la continua variació del trajo en el curs del temps y en las diferentas nacions, desde l'home prehistòrich que's mitj cubria ab pells mal girbadas, al brillant cortisá de Lluís XIV, tot adornat de cintas y llassets, de blondas y passamaneria, que duya 'ls talons alts perque'l rey era de poca estatura, y una monumental perruca perque a sa majestat *le roi soleil* li convenia dissimular una llupia.

Som lluny de la clámyde grega y de la toga romana, som lluny de la vistosa varietat de l'época gòtica, som lluny del temps en que'l trajo acusava las condicions essencials de la existencia, las creencias religiosas d'un poble, la latitut qu'habita, son gust cambiant baix la influhencia dels aconteixements, en una paraula, del temps en que la moda era'l signe exterior del geni d'una rassa.

Un se pert en un mar de confusions si vol esbrinar las mil causas que, influhintse en encreuhadas direccions, donan per resultat la invasió nivelladora, uniformista y antiestética del trajo modern qu'esborra de per tot lo tipich y caracteristich.

A alguna secreta lley misteriosa sembla que deu obehir la lenta transformació de la moda actual; no la pot cambiar el capritxo d'un rey, y un princep o un *smart* londonés, sols logran imprimiri petitas variacions.

Desde la revolució francesa el trajo s'ha democratizat, els vestits militars, eclesiástichs y oficials continúan rendint homenatge a la passamaneria, però 'l trajo ciutadà ja es igual pera tothóm, y la *chistera* del

(1) Ens referim especialment á la moda masculina.

president del consell de ministres no difereix gran cosa de la que's posa'l dependent de comers el dia que's casa. Aquesta nivellació, junt ab aquesta unitat monòtona de la moda que domina en la major part d'Europa y América, que s'introduheix en el Japó y en altres païssos menys civilisats y que sembla'l sagell qu'estampa la civilisació per allà hont avansa, ns son profundament antipàticas. Quan se tracta de gerarquias perque no més las esborra en l'apariencia, essent en el fons l'un barret de copa opressor y l'altre oprimit; y en quant a la universalitat, perque es ilògich y altament depressiu pera nostra dignitat que de Nova York, Londres o París hagin de venirnos imposadas las modas que nosaltres adoptem.

La característica del trajo modern de cent anys ensá, es l'ausencia de vistositat y'l predomini de colors foscos y formas mal cenyidas. Sense l'alegria del color, sense la fantasia de la forma, s'acordan bé ab las negras malinconias de romàntichs y neurasténichs. El caracteriza, per altra part, un fi pràctich: l'abundancia de butxacas, apropiada al home de negocis qu'ha de portar documents y tot un arsenal de petits utensilis, qu'ha d'anar a casa de la pesseta y qu'en l'aspra lluyta per la vida ha anat desenrotllant son instint d'adquisitivitat y necessita llochs pera embutxacar tot lo que's pugui.

Lo que no m'explico de cap manera es l'us persistent del barret de copa alta. Més estret ó més ample, acampanat ó cónich, d'ala plana o curvada, més de cent anys que rumbejem sobre nostras testas degeneradas aquesta mena de tiara llustrosa y alada, aquest fragment enxarolat de tubo de xemeneya. En un retaule de la catedral s'hi veu un home ab un barret de copa grisench y pelut, y en un ayguafort de Durer se n'hi veu un altre, però no es difícil endevinar que's tracta de dos originals que vestian a sa manera en aquella época en qu'en el vestir hi regnava una llibertat qu'enamora. ¿Quán tornarem a disfrutarla?

Aviat se podrà dir que *fou* aquell temps benhaurat pera la estètica del trajo en que'l pagès de Catalunya duya barretina musca ó vermella plegada de mil maneres, ermilla ab botons de plata, gech y calsa curta; y lo que succeheix a Catalunya va succehint per

tot arreu, y'l bretó y'l normand, el cosach y'l charro, el zuriqués y'l napolità van perdent son aspecte sugestiú y pintoresch, ficantse dins d'aquesta roba negra, tètrica, que sembla'l dol de l'antiga alegria, dintre aquesta forma deformadora ben apropiada al negre pessimisme modern.

Paulatinament ho anirà invadint tot la lletjesa del vestit, y a no trigar molt el xino y l'indiá, el rus y'l turch, l'alarb y'l grech, deixarán sas típicas vestiduras pera posarse la negra llureya de la civilisació. ¿Quins serán els forts, els valents pera resistirse?

Y si's tracta de rompre ab la rutina uniformista pera cercar novetats independents, ¿quins serán els temeraris, els héroes que afrontin la terrible burla, la estúpida tirania de tots aquests infelissos que componen l'imens remat de xays que se'n diu *tothóm*, que, esclaus del us, sotmeten y fan tremolar devant de l'acaparadora pregunta: ¿*Qué dirán?*

En especial aquí, el ¿*qué dirán?* regna com a rey absolut. No podéu dur els cabells llarchs sense que'ls xicots vos cridin: «*Modernista!*» El pobre delicat de salut que pel octubre treu la primera capa, s'té de sentir a cada pas que's l'*embaixador del hivern*. El que pel janer s'atrevis a dur barret de palla s'exposaria a perdre totas las amistats. ¿Existeix tirania més insufrible?

No se'ns amaga qu'obeheix la moda a corrents ineludibles, casi fatals, qu'experimentem en sos efectes, però quals causas complexas, múltiples y misteriosas, escapan en sa major part a nostra inteligencia; que'l trajo s'anirà transformant en virtut d'aquestas resultants de factors desconeguts; però també creyem en la eficacia del esforç individual, com a causa petita que, multiplicada, influheix en el conjunt; creyem en l'avens de las ciencias y en la revolució latent que promet transformarho tot. Y per aixó creyem que'l trajo deuria comensar a individualisarse, cercant cada hù el que més s'adaptés a son gust, a sa salut o a sa comoditat. Podria consultarse al metje y al artista subjectant al sastre, deixant de preguntar com fins are; «¿Qué's porta aquest estiu?» es a dir: «¿Qué manan a Londres o a París, ermilla de quadros o ab floretas?»

¿No vos fa llástima aquest ridícul gomós

portant al coll la enmidonada argolla del esclavatje y patint pels peus el martiri dels ulls de poll?

Ja fa prou que dura la opressió actual, ja fa massa que'ns invadeix l'uniformisme. Si-guém conscients y proclamém la llibertat en el vestir.

¿Per qué'l poeta no té d'anar adornat ab flors y violas y vestit ab colors simbòlics?

¿Per qué'l militar no ha de rumbejar ploomalls y barba feréstega?

¿Per qué'ls adolescents no han de vestir de blanch?

Els vells ¿no foran més venerables dintre d'amplas túniques?

Aquests que per Carnestoltes se vesteixen ab tanta fruhició de *Tenorio*, de *Bebé* o de *Fardassa* ¿per qué no han de vestirshi tot l'any, si aquest fora'l seu gust?

Desesperém ab greu tristesa de que durant el segle xx sigui suprimida la moda tirana y establerta la moda lliberal, y sospitem que moltes voltas el sol s'aixecará sobre nostras testas avans de que'ns pogém despendre dels lligams odiosos del *¿qué dirán?* y de *lo que's porta*.

Mesquinets de nosaltres! Cóm ens volém deslliurar de las grans esclavituts, si encara estém tan lligats per las petitas!

SEBASTIÀ JUNYENT.

EL BOIG DE MADRID

Era un cas divertit
el del *Boig de Madrid*.

Pels carrers y pasejos principals
d'aquella població,
sempre feya aquell boig esta cansó:
«¿Per quin motiu la cals
negre no té de ser com el carbó?
Aixó es una injusticia
que'm fa agafar malícia,
un privilegi injust qu'encén la sanch;
si un mateix element a tot integra
o tot té de ser negre,
o tot té de ser blanch.
Jo, que soch justicier y soch humá,
os prometo qu'aixó s'ha d'acabá.
Al món tots som iguals,
tots d'un mateix coló,
y las lleys naturals
proclaman que la cals
no deu tindre més drets que té'l carbó.»

Y'l ximple de Madrid,
portant un tros de cals y un de carbó,
corria pels carrers esporuguit
proclamant la rahó,
la suprema igualtat
de tot lo que a la terra hi há creat.

A cada pas que dava
la forma, lo color, tot proclamava

l'harmonía infinida,
tot bell y tot difrent,
del himne de la Vida...
Y'l boig 'nava corrent
tot increpant a Deu exasperat
autor d'aquella horrible varietat.

Corria'l boig, corria
fins que la nit venia;
y quan ab la tenebra
res tenia color, tot era negre,
llavors, ple d'alegría,
tot satisfet el ximple reposava
esperant el nou-día,
la llum que malehía
perque forma y color a tot donava..
Y tornava altre cop sa bogeria.

¿Te creus, lector amich,
que aquest ximple que't dich,
dels senyors de la Cort fou la riota?
¿Creus potser que'l tenfan per babau
o per un trastocat?
Donchs vas equivocat.
Fou un senyor de nota
que tot sovint s'asseya en el banch blau
y feya lleys pera regir l'Estat.

JOSEPH ALADERN.

NICOLÁS I EL PACIFICADOR (1)

Ja desacreditat en Lerroux, mancava un home pera passejarlo devant de la massa tan necessitada sempre d'un 'deu; mancava un *sér* més o menys *trascendental* que a manera de capa roja cridés l'atenció del brau del poble que, comensant a pendre *querencia* a l'autonomia, amenassava donar banyades de debó a certas cosas. Y aquest *sér* ja ha arribat. El varem veure arribar. Agitantse bellugayres entorn del idol d'última hora, vegerem a n'en Lerroux el baladrer de *meetings*, a n'en Junoy el panxa-contenta, a n'en Corominas el cacich pseudo-republicà que imposa candidats als districtes talment com un ministre de la Governació borbònich; vegerem a n'en Vallés y Ribot, aquest home funest pera la causa de l'autonomia, que cada dos dias diu quatre cosas diferentes; aquest home que l'estiu darrer, a propòsit del discurs qu'en Salmerón pronuncià a Almeria contra las autonomias, escometia contra ell, y avuy posa la venerable bandera federal a las sevas ordres; aquest home que ab motiu de la inauguració del Centre Federal a Barcelona feu fer manifestacions de penediment per la campanya autonomista feta al estiu al Empordà, de la que jo encara tant m'honro, manifestacions que no farà devant dels empordanesos cara a cara; aquest home que permet que s'inclogui en la candidatura republicana a un obrer ab el caràcter de federal-obrer, com fentho aposta pera demostrar al poble que'l programa federal es incompleti, no té solucions pera todas las classes y's necessita fer constar que s'es obrer pera que's cregui que un federal defensarà a la classe trevalladora; aquest home que a Barcelona declara indignes als catalanistas perque lluyta contra ells, y al Empordà's declara germans y nobles pera que l'apoyin; aquest home que faria plorar de vergonya al mestre Pi y Margall si ressucitès y vegés son programa fent acatament al home més enemich

de l'autonomia y per lo tant més reaccionari; aquest home que... etc., etc. (1); allí vegerem a tota la patuleya d'ambiciosos, d'*amigos del pueblo*, de trapissondistas del comité del barri, d'embaucadors del desventurat trevallador; allí vegerem, en fi, al poble mateix, aquest poble barreja de valencians, d'aragonesos y de castellans, que deixant els *barbechos* cauhen sobre aquesta terra pera abatir els salaris, barreja qu'arrossega al nostre poble cego pel desitj de benestar, que es lo que precisament tractan de que no logri; y, com coronantho tot, vegerem al idol, a n'en Salmerón, el funest ex-president de la República espanyola, l'ambició que, enemich sempre de tota unió, l'accepta avuy que no es cap solució pera Catalunya perque pot esserne quefe; el reaccionari que declara qu'ell es tot un programa, ab la mateixa fatuitat monàrquica que Lluís XIV declarà qu'ell era l'Estat.

Aixó vegerem, y vegerem com la massa s'ubriagava ab sos crits, y vegerem aplaudir... Tot ho vegerem menys la llibertat.

Reaccionari en Salmerón, reaccionaris tots els fruyts que donguin las branques qu'esbojarradament al seu tronch s'han empeltat. Pera combatre l'autonomia, a n'aquí l'han carretejat. Cert es que ve predicant la forma republicana; però pera Catalunya, que vol sa llibertat, la qüestió de republicanisme o monarquisme es una qüestió d'un ordre ben inferior, per no dir econòmic. Pera un pais que disfruti de l'autonomia absoluta, la diferencia de qu'en el Poder Central s'hi assenti un rey o un president, queda reduhida a una cantitat més o menys crescuda de contribució pera subvenir o no als gastos de la llista civil.

Si d'aixó'n diuhen llibertat en aquest pais, verdaderament es un pais d'imbécils.

*Phonó
Vies*

(1) En Salmerón, eregit quefe dels republicans espanyols, ha pres possessió de son *cárrech* ab ínfulas de rey, y sa primera missió ha tingut d'esser la de pacificar a sos súbdits que, tot invocant la llibertat, se tirotejaven a Valencia com kábilas africanas, y tot invocant l'honor s'esgarrapaven com donas bordelleras. Visca la república — ara més que may!

(1) Prometo omplir els etcéteras després de las eleccions. Aquestas y moltes més explicacions dech als meus germans del Empordà pera que compreguin per qué no'm tenen avuy al seu costat en la lluyta contra'l cacich degradat de nostra hermosa terra.

TEATRES

L'HÉROE.—ELS CALAVERAS

L'héroe autèntich de las últimas guerras colonials d'Espanya no es pas el senzill ciutadà que hi va perque li portan a cumplir un dever confós envers la patria imaginaria y resulta una victima resignada que paga innocentment las culpas dels governs ineptes y dels explotadors vulgars del poble: es el valent d'ofici, de sanch ardent e instints crudels que va a la guerra ab goig intim del'ànima, a matar y fruhir emocions fortas; es el pinxo nacional, com diu gràficament el repatriat d'en Rusiñol, que s'ubriaga ab la sanch y troba en la lluyta fraticida y en las disbauxas de la vida de campament un derivatiu y una satisfacció pera sos instints perversos.

Arruixat y valent l'héroe d'en Rusiñol, com tots els grans héroes estúpits, se troba un dia pels etzars de la lluyta en situació compromesa voltat d'enemichs: y surtintne ab vida—molts d'aquests héroes la hi perden—també per etzar després de defensarla ab energia—quin remey li queda!—la seva heroicitat es proclamada oficialment. Las petites victimas de la lluyta, el remat de bens qu'omplenà'ls hospitals y quin ver heroisme consistí en deixarse manar passivament per gent inepta en nom d'ideals y sentiments que no capian, quedan oblidats y fins despreciats; l'héroe oficial cubert de medallas y de coronas de llorer torna ensoperbit a sa llar entre'ls clams y viscas del poble inconscient, que veu en ell al idol de la forsa bruta regalimant sanch humana.

Y sa llar era una llar honrada—massa honrada potser, puig qu'en ella s'hi santifica un trevall d'esclaus,—y al tornarhi tot el poble se'l disputa. Un héroe, més que un fill honrat d'un pare honrat, es un fill del poble, y'l jutje de pau, y l'alcalde, y l'agutzil, y'l sargento de carrabiners, y las fadrinas y las demés donas—especialment las donas,—y tot el poble, en fi, aculleixen ab entusiasme—*¡Viva España!*—al hereu valent qu'ha matat molts homes. La guerra, la vida de quartel y de campament, el pillatge tolerat y la disbauxa consentida, han transformat nostre hereu, d'honrat trevallador en un gandul que ja no serveix pera trevallar, en un perdut, borratxo, jugador y *Tenorio*, que portará a sa llar el desconsol y la miseria y al poble un exemple de corrupció. Mes ¿qué hi fa? Es un héroe, un héroe oficial. *¡Viva España!* Ab aquest crit tot calla, tothom queda satisfet. Es tan fàcil fer callar al poble!

L'héroe d'en Rusiñol, que ja no vol trevallar—un héroe no trevalla,—toca la guitarra acompassantla ab el trich-trach dels telers, se juga a la taberna'ls diners qu'afanyosament anavan estalviant sos pares pera lliurar del servey a son germà, se casa ab la prome-

sa d'aquest enlluernantia, s'entén ab la dona d'un company seu—un repatriat qu'ha tornat ab febres,—y en fi, ho desmoralisa tot. Per un moment, sembla referse al notificarli sa esposa que será mare y qu'es necessari trevallar pera son fill; però ni aixó hi val res. Estava massa viciat. Torna borratxo de la taberna insultant a tothom y volentho matar tot. Son els resultats de la glorificació de la forsa bruta, son las conseqüències de l'aureola ab que's rodeja a qui mata legalment, son la continuació necessaria de las costums y vicis adquirits en el medi ambient de la lluyta salvatge en que'ls instints no tenen fre y las passions se caldejan ab la olor de la pólvora, el fuheteig de la marxas guerreras, els gemeschs dels febles vensuts y l'entusiasme delirant del poble estúpit qu'engrandeix, ennoblintlas, gestas ferotjes en bona part imaginarias.

Héusela aquí la idea d'en Rusiñol, ben enquadrada en un drama punyent qu'adquireix forsa intensitat gradualment, sobre tot en el tercer acte, conmovedor per la veritat y'l sentiment. Algunas escenas hi há en aquest y en els altres actes, com per exemple la del repatriat y l'héroe en l'acte segon, fetas y dialogadas de mà de mestre. Frases gráficas, *ditxos* ensopegats y pensaments d'una sátira sagnanta abundan en el drama, y hi há uns quants tipos com son el mateix héroe—encara que a voltas un xich carregat,—la Carme, els pares vells, el repatriat y algún altre, perfectament esbossats. En cambi, n'hi há de massa carregats: el jutje de pau y'l sargento, per exemple. Per algún moment, l'obra pren el to de la parodia, y encara que jo no rebutji aquest género, molt apropiat també pera ridiculisar y per lo tant intensament satirich, crech qu'es molt exposat empearlo en una obra seria. L'efecte pot resultar contraproduhent, puig determinadas exageracions y l'abús de xistes molts d'ells xabacans, podrian donar lloch a que's dubtés de la sinceritat y convicció del autor.

En resúm: sense creure que *L'Héroe* d'en Rusiñol com a drama sigui un drama perfecte, sense pretendre qu'ell hagi sabut treure del pahorós problema social tot el partit que n'hauria pogut treure un geni, jo confesso que'm vaig entusiasmar junt ab el públich, y crech qu'aixó's deu al ample sentit moral que informa l'obra.

No es ja l'héroe estúpit y repugnant qui's posat en ridicul, sinó'l militarisme embrutidor, una de las plagas més terribles si no la més terrible que sufren els pobles moderns que's diuen civilisats. Y com que aqueix ridicul s'enclou en una obra d'art en que la vida, la veritat y'l sentiment hi bategan, es clar que'l drama d'en Rusiñol me va satisfer doblement: per son valor estètic y per l'elevat sentit moral que l'inspira.

Un del públich, ab espontaneïtat, va cri-

dar: «Mori'l militarisme!», y'l crit va ésser acullit ab simpatia.

Et nunc reges intellegite erudimini qui iudicatis in terra.

La execució en conjunt, ben discreta, encara que la majoria dels actors vacilaban com es costum en els estrenos a Romea. Sobressortiren en Soler, la Monner, en Borrás y en Viñas. Més que tots ells l'apuntador, que jo crech se'l sentia desde'l carrer del Hospital.

Ab el titol *Els calaveras*, en Ferrer y Codina ha arreglat pera la escena catalana una comedia lleugera francesa, *Bebé*, ja ben coneguda del públich, puig s'ha representat aquí moltes vegadas un altre arreglo en llengua castellana ab el titol de *El chiquitín de la casa*. Arriba, donchs, tart en Ferrer y Codina ab la seva comedia, si'ns volia oferir quelcòm de nou.

Cert es que l'obra éntreté agradablement al públich per lo enginyós de la trama y lo impensat de las situacions escénicas, preparadas ab la trassa característica dels autors cómichs francesos que dominan aquest gé-

nero, y aixó ho ha sapigut conservar l'autor català, per lo que mereix aplauso; però jo crech que l'obra hauria agradat molt més si, en lloch d'*arreglarla*, s'hagués limitat a traduhirla. Transportada l'acció a Barcelona y desenrotllada ab tipos catalans de caràcter y costums tan diferents, las inverosimilituts se fan més sensibles. Per altra part, el diàlech, encara que viu y a voltas xistós, resulta sovint xabacà, y per lo tant impropri del medi en que's desenrotlla l'acció. La llibertat de costums propia de l'alta burgesia francesa no está exémta d'una certa distinció y finura de llenguatge que contrasta ab la vulgaritat de que sembla fassin gala'ls personatges de *Els calaveras*. D'aixó'n resulta que lo qu'en *Bebé* y fins en son arreglo castellà ho acceptém naturalment, ens sorprén en *Els calaveras*.

La execució ben discreta.

NOTA D'ESTIU (1) —

Del vell cloquè havían caygut tres horas
que s'extingueren sobre'l poble blanch,
y un oneig de remor, ab tres intèrvals,
mandrosament vessà montanya avall.

A'n el mas el remor no va arribarhi,
que's fongué prompte en l'ardorós espay.
Ni una fulla's movia, ni un bri d'herba.

El sol queya aplomat

De la morera la negrosa ombra
llepava fins al peu del vell portal,
y en sa copa amagadas, las cigalas
aixordavan cantant a reventar.

Aprop del pou — ahont el sol no hi queya —
el gos gratà la terra y s'hi ajassà,

ensemps que un llargandaix somniava, inmòvil,
en la paret rojenca del corral.

Aixuta la riera y pedregosa,
entre tant vert feya dolor mirar;
ferit pel sol, algún palet lluhia
ab hermosos reflexes de diamant.

Al hort del mas — cuydat qu'enamorava —
la fruyta mitj torsava'ls fruyterars.
De sobte, en la quietut, caygué una poma,
y'l gos, ràpidament, aixecà'l cap.

Va mirà al hort, ab las orelles altas;
ab un ronch baix amenassà bordar;
pró'ls ulls se li clogueren desseguida...

El sol queya aplomat.

R. SURIÑACH SENTÍES

(1) Del llibre de poesías *De la vida*, que dintre poch's días se posará a la venda

L'IDILI D'UNA INGLESA

Era anglesa, de Louth. El seu pare, de la costa oriental, d'Oxford, de jove havia estat a Holanda, prop de La Haya, a Leiden. Allí's va casar, esplendorosament, en la superba iglesia de Sant Pere, ab una holandesa d'ulls blavosos de blavor matinal y de cabells rossos com els blats pàlits en las horas aubals. Tot just casats surtiren d'Holanda y se'n anaren al orient d'Inglaterra. Y allí, a Louth, ahont ell trevallava, ella va néixe una tarda d'hivern en que plovia ab monoton ritme y en que'ls carrers eran plens de tristot y ensopiment. De Louth marxaren a Plymouth, y de Plymouth un mitj dia d'estiu en que'l mar quiet, d'un blau verdós corprenedor, més que l'Atlàntich semblava un llach magnífich de rondalla o llegenda, marxaren riallers vers las Espanyas, el pais del sol y de la sanch...

A Espanya vivian mollament. Eran richs, fastuosos, se tractavan ab las altas familias de nissaga heroica y misteriosa y ab sos compatriotas enriquits. Acudian, finament invitats, a las grans festas qu'en sos casals magnífichs—uns antichs, de regia antigor, y altres nous, de bella novetat y atreviment—donavan las familias poderosas en els dias d'hivern. Y altrás vegadas era en el seu casal ahont se donavan las admirables festas. Y a ell acudian en perfumat romiatje'ls nets dels héroes y'ls germans dels fabricants de panys de Birmingham.

Era rossa, d'un ros un xich encés, com certs matisos que té'l mar quan se lleva'l sol, y tenia'ls ulls blaus, d'un blau profund, com el blau del cel en las nits dolsas, y'l nas petit, un xich aixecat al acabarse... Era alta, prima, ab figura senzilla, però hermosa, sens exuberancias, fina, ágil... Tot el seu cos semblava feble, tenue, com figura de Livres o com pastora de quadro de Watteau. Però era forta, enérgica, valenta. Quasi bé tots els dias anava sola ab el seu gos petit, groguench, seriós, a las aforas... Pujava a las montanyas més esquerpas com els socis dels clubs excursionistas, corria com els gossos y baixava pels més dolents camins, per entre herbas, pedras y tronchs d'arbres com las cabras salvatjes, sense por, tranquilament, serena. Li agradava anarsen lluny, ben lluny, entre altas montanyas, deixar de veure per unas quantas horas la ciutat, sadollarse de cel, d'ayre, de terra, contemplar la natura nua, veritable, generosa, unas quantas horas cada dia... y la contemplava alegrement, ab els ulls plens de pau y placidesa, ab la boca roja, llarga, baixa, hermosejada per lleuger somriure.

El dia avans hi havia hagut gran ball al Consulat: per'xó estavan cansants y caminavan lentament, ab calma... Feya deu anys que no l'havia vist; quasi bé no l'havia conegut. Se recordava d'ell, però'l recordava quasi bé un nen, petit, sense barba, ab els cabells molt rossos y'l front blanch, las galdas com el front y las orelles un xich envermellidas, com d'infant; y ara'l veyalt, un xich gras, ab barba, ab els cabells més foscoss y'l front y las galdas rojas, sanas... Feya deu anys havian estat plegats prop de sis mesos, y jugant sempre junts, passejant junts, conversant sempre, barallantse alguns cops. Al veures inesperadament al Consulat, tots dos varen alegrarse. Ell se pensava que, per cosas de familia, ella era a Inglaterra, en son poble nadiu, y ella's pensava qu'ell era a Plymouth, lluny, a sa fábrica. Van ballar sempre junts y van prometes anar al dia següent a las aforas, junts com quan, infants, anavan als jardins de la ciutat. Hi van anar; y com qu'havian ballat quasi tota la nit, estavan cansats y caminavan lentament, ab calma... Caminant, caminant, la tarda queya... Anavan conversant intimament, contantse lo qu'havian fet en els deu anys, recordant els seus jochs de quan companys. Y, tot parlant, una gran simpatia s'establia entre tots dos. Ab las paraulas, primer temerosament, després més francament, s'enviavan esguarts... un suau amor, un amor en el fons infantivol, que va néixe, segurament, jugant y barallantse quan estavan junts, renaixia alhora en tots dos, dolsament. Si, s'estimavan. Conversant, conversant, s'ho coneixian mentres se parlavan dels seus jochs, y dels seus gays passeigs, y la nit, serenament blavosa, s'extenia per sobre l'horitzó. La nit venia, y ells, tot parlant, oblidavan qu'ab ella venia la foscort, y ab la foscort la perdua. Se perdian caminant per entre las montanyas que s'envelavan ab suau rapidesa; no sabian ahont eran, no sabian ahont era la ciutat, ni ahont eran els camins que a aquesta conduhian. Y parlantse, parlantse dels seus somnis, no pensavan ni en la nit ni en la perdua, que benévola, celestinicament se somreyan...

Ja era fosc, ben fosc quan s'adonaren de l'una y de l'altra... Y llavors fou quan ella tremolá. Tenia por, una por horrible... Quedarse sola ab ell tota una nit, perduts en las montanyas, entre'ls arbres. Alló era terrible y vergonyós. ¿Qué diria la gent? Y s'es-pantava de las murmuracions, de las paraulas, dels gestos y ademans. Y's veyalt objecte de totas las miradas y somriures, y's veyalt bescantada per tota una munió aristocrática, y's veyalt assetjada pel jovent cercador de quelcóm d'ignominiós y menyspreuhada de las grans senyoras pudibondas y abandonada per totas sas amigas, blancas verges. ¿Qu'es lo qu'havía fet? Llavors ho veyalt, fins

allavors no. Fins allavors, dominada pels seus recorts de nena y per las paraulas dolsas y al ensemps graves d'ell, no s'havia adonat de lo que feya, de lo qu'estava fent... Però ara si: ara veyia ben clar el disbarat, l'abim horrible ahont, impensadament, s'havia llenyat ab els ulls cluchs. Y també veyia, també coneixia que d'aquell abim era difícil, inmensament difícil eixirne, y que no eixintne, pereixeria en ell terriblement...

Y ell anava parlant, y sas paraulas eran sempre bellas, dolsas, finas... Prenian moviments de gata acariciada y flexions de dona clamant. Y eran hermosas, melosas, atractivolas. Atreyan com miracle, adormian com cansó popular, ubriagavan com pessigollas de cabells de dona. Y ella callava... Las paraulas d'ell la enlayravan a un món superior, la transportavan a un estat divinal, en que las ombras se confonian, lluny, en las penombres, ab las realitats, conduhintla, per hermosos jardins plens de suaus flors, a un jardí magnífich e inefable ahont reyan totas las leticias terrenals, joyosa y bojament. Y las paraulas, colocadas en viva y bella toya, s'infiltravan, totjust surtian de la boca d'ell, en las orelles grans y vermellosas d'ella, que somreya inflamada d'amor, plena de goig... Y ella notava que totas sas idees y temensas fugian de son cor, que se'n anavan ab vol ràpit y ayrat, que a cada instant estava més tranquila y més contenta, y que'l buyt que la por deixava dintre seu al pendre'l vol, s'omplia d'alegria e ilusió. Trobava hermosissimas, magnificas, las paraulas d'ell, las trobava més dolsas que besadas d'infant, més melodiosas que clássicas sonatas. Veyia en ellas quelcóm d'extasiador, amor grandissim, desitj mal amagat... Y aquell desitj, sensual, carnal, lasciú, no la enfadava, no la feya enseriarse, altrament ho trobava bonich, curiós, romántich, y li feya surar sobre'ls llabis un mitjriure petit, suau, amable...

Y caminavan per un bosch ple d'arbres y d'herbám, ab els brassos entrellassats, juntissims, tocantse las mans, quasi tocantse las camas y'ls rostres. Y las paraulas d'ell eran a cada instant més melodiosas, y las frases més ritmicas y hermosas, y'ls paragrafs més dolsos y melosos. E idilicament, llatinament, l'inglés s'incliná sobre la inglesa y la besá en els llabis y en las galtas, mentres queyan confosos sobre l'herba...

Y com a mitja nit surtis la lluna, y ella s'espantés, ell pera tranquilisarla la besá altra volta sobre'ls llabis y li aclucá'ls ulls...

CLAUDI COMABELLA

Si fossim d'aquells que no més se fixan en els fets isolats sense preocuparse de las causas que'ls produheixen ni esbrinar els punts de relació, cosa necessaria quan de qüestions socials o politicas se tracta, es clar qu'avuy deuria corferirnos el més negre pessimisme. Els apassionaments de partit, las rancuniosas campanyas del personalisme més desvergonyit, l'ambició, las concupiscencias, la mala fe y las malas arts: heusaquí'ls únichs elements que's respiran en la viciada atmósfera politica. Desesperada es la lluyta pera guanyar unas eleccions, donchs prou comprenen els defensors d'ideals de guardarroquia que sa existencia depén del éxit o fracás del cop de teatre que tant preparan pera enlluhernar als babaus que son sas únicas forsas.

Peró nosaltres els catalanistas de la *Unió*, que sols tenim las eleccions com un medi, ben indirecte per cert, y quin triomf nó'ns pot donar més que una relativa satisfacció, donchs no es res comparat ab lo a que aspirém, ab la conciencia ben tranquila y l'esperit ben seré esperém el resultat, que, sia'l que sia, nó'ns ha de fer variar nostras conviccions de tota la vida.

El desgavell general, malgrat el fástich que'ns inspira, ens fa tornar cada dia més optimistas, perque, en mitj de tot, hi endevinem sintomas favorables; veyém un poble que's desvetlla, però que, encara ensomniat y esmaperdut, busca a las palpentas la veritable orientació; ja es quelcóm buscarla, encara que no la sábiga trobar, perque avans ni tan sols la buscava.

Tot trontolla, tot amenassa enrunarse. Enhorabona sia. Sobre las runas del passat mort, nosaltres hi aixecarem l'ardit casal de nostra renaixensa.

—
La *Unió Catalanista* ha posat a la venda'ls acorts de totas las Assambleas en forma de llibrets, com segueix:

Manresa. Bases pera la Constitució Regional Catalana. — *Reus. Medis pera portar a la práctica las Bases de Manresa.* — *Balaguer. Bases pera la Tributació.* — *Olot. Obras Públicas.* — *Girona. Declaracions del Catalanisme.* — *Tarrassa. Aclaracions e Interpretació dels acorts referents a eleccions y tributació.*

Se venen al preu de 10 céntims cada un. A las entitats adheridas a la *Unió* se las hi farà la bonificació del 25 per 100, anant de compte d'ellas els gastos d'envio.

—
El Catalanisme ha experimentat aquests dias la greu pena de perdre un de sos més distingits adeptes, l'arquitecte-artista Antoni Gallissá, quina clara inteligencia y quin cor entusiasta estigueren sempre al servey de la

causa catalana, fins en aquests darrers temps en que'l tenia ja ferit de mort la crudel maldia qu'anys hà que'l flagellava.

En Gallissà, autor de moltes obras que perpetuaràn son nom, hò era també com tothom sab de la hermosa senyera qu'ostenta el benemèrit Orfeo Català, haventla passejada en triomf, enalida y magnificada pels sentiments d'art y de patria, entre propis y estranys.

En Gallissà havia ocupat y desempenyat honrosos càrrechs dintre del Catalanisme, entre ells el de president de la *Unió Catalanista*.

Ha mort benvolgut de tots, y per tots serà anyorat. Descansi en pau.

Dos concerts ha donat en el teatre de Novetats la notabilissima pianista senyora Carreño. Si en el primer no'ns produhi l'efecte qu'esperavam, tot y reconeixent la forsa y brillantesa de son mecanisme (bona proba'n foren el *Concert en la menor* de Grieg y l'*Estudi en sol bemol* de Chopin), en el segon no'ns quedà'l més petit dubte de que la senyora Teresa Carreño es de la fusta de que's formen els grans pianistas.

Execució brillant fins a lo impossible, forsa que poch pianistas mascles posseïxen, dicció clara, seguretat y pulcritut; heus aquí las qualitats més caracteristicas de la senyora Carreño. En la *Sonata op. 57 (Appassionata)* de Beethoven, fou potser hont la pianista venezolana demostrà mellor la foga-sitat y'l brahó de son temperament musical, distingintse sobre tot en el primer temps (*allegro assai*), que digué ab brillant estil y seguretat maravellosa. A gran altura's mostrà també en las quatre composicions de Chopin executadas, com la *Sonata* de Beethoven, en el segon concert (que'ns recordaràn per cert la magistral manera com digué en el primer el ja esmentat *Estudi en sol bemol*, y una *Berceuse* del mateix autor, qu'executà fora de programa); l'*Estudi en la bemol*, el *Vals, op. 42*, y'l *Scherzo op. 33*, obtingueren un relleu, una riquesa de matisos y de color, que no tenim prou paraulas per alabar. Lo mateix podem dir de la execució dels *Estudis Sinfònics* de Schumann y del *Impromptu* de Schubert.

Resumint: la senyora Carreño es una pianista que calificaríam de complerta si no li manqués un xich d'expressió en els passatjes delicats, defecte que, per altra banda, resulta compensat de sobras ab sas qualitats verament extraordinarias. Qui posseïeix, com ella, la ductilitat precisa per atacar ab forsa y seguretat els *fortissims*, agafar els acorts més plens, y alhora pera fer ohir els *pianissims* com un murmur quasi imperceptible —ensemps que una interpretació ben personal, — deu ésser considerat com un digne

company d'en Risler, d'en Rosenthal y d'en Pugno.

Ab un ple a vessar tingué lloch el dissapte a la nit en el teatre Zorrilla de Badalona un gran *meeting* de propaganda electoral catalanista, en pro de la candidatura de nostre company en Trinitat Monegal.

Ocupava la presidencia'l president de la *Unió Catalanista*, tenint a sos costats al de «Gent Nova» de Badalona, y a n'en Pujolà.

Obert l'acte pel senyor Roca, usà de la paraula'l senyor Casals, recomanant la legalitat al emetre'l vot, tenint en compte que aquestas eleccions, més que designació de diputats, representen el desveltament de la terra en pro de l'autonomia, y per lo tant espera que sian els bons catalans del districte els que cuydin del bon éxit de la candidatura veillant per la moralitat.

Parlà seguidament en Santiago Govern combatent ab eloqüencia'l centralisme y advocant per la reivindicació de nostra personalitat catalana. Digué que'l centralisme es enemich de la vida de las regions, a las que nosaltres volèm salvar ab l'exemple. Nostra doctrina, donchs, no es doctrina d'odi com diuhen els que'ns calumnian. La politica d'odis y vexacions es la que ix del centre, volentse imposar sempre contra nostra voluntat, com ha succehit ab nostra parla, que se l'ha volguda anorrear, si bé inútilment, donchs el castellà no l'hem acceptat com no acceptém cap imposició atentatoria a nostra llibertat.

En Martinez y Serriña digué que'ls moderns senyors feudals son els cacichs, y que cal acabar ab ells fent surar nostre dret y nostra dignitat.

En Pujol y Brull, després de varias consideracions sobre la conveniencia d'implantar nostre programa, excità als badalonins a que votessin a n'en Monegal que'l defensa en bé de Catalunya.

L'Ildefons Suñol explicà las calumnias que s'han llensat contra'l Catalanisme creant en contra d'ell una atmósfera de prejudicis. Feu notar com, malgrat aixó, el Catalanisme ha crescut fins imposarse a sos enemichs, que si son forasters, ja's veuhen en el cas de respectarlo quan a Catalunya's troban. Defensà l'autonomia ab gran lògica y enlayrats conceptes, afirmant que las democracias unitarias son un'altra forma del absolutisme y recordant que'l gran federal Pi y Margall may volgué saber res ab els unitaris.

Parlà després en Monegal, no pera exposar son programa, donchs prou saben tots qu'ell va a defensar l'autonomia, sinó pera explicar la satisfacció qu'experimentà ab l'actual campanya autonomista que realisa, satisfacció que li han proporcionat sos electors y qu'es lo que li ha fet acceptar la candidatura,

donchs apart de la probabilitat del triomf de la idea catalanista en aquell districte, motius de goig son els que proporciona l'actual propaganda en tot bon català. Ataca fortament al caciquisme, malura que patim y qu'es producte del regim centralista que combatém.

El senyor Roca, president de la *Unió Catalanista*, clogué l'acte dihent que'l programa defensat per en Monegal no sols es de reivindicació de la personalitat catalana, sinó que també de dignificació de nostre poble. Recomanà als electors tinguessin ben present dit programa, y que si no tenen fe en las Bases de Manresa no votin a en Monegal, y votin a un altre. Per deixar de treure un diputat el Catalanisme no morirà, donchs està forsa arrelat a la terra, y si un ministre tractés de arreplegarlo tindria d'arrebassarla tota, desde'l Pirineu al Ebre y desde'l Cinca al Mediterrà.

Acabá donant las gracias als concurrents, qu'havian manifestat son entusiasme durant els parlaments de tots els oradors; havent resultat l'acte de vera importancia.

L'endemà diumenge a la tarda's celebrá altre *meeting* a Granollers, ab assistencia també d'en Monegal. El local ab tot y ésser molt espayós estava curull de gentada afanyosa d'escoltar las sanas doctrinas catalanistas que li exposaren en sos discursos els senyors Martinez y Serifiá, Narcís Fuster, Busquets y Punset, y Maspons y Camarassa. Aquest darrer presidi l'acte y ab frase galana feu la presentació del candidat, qui també dirigi la paraula als electors d'aquell districte. L'animació era encoratjadora, y'ls parlaments dels oradors, que sentim no poder extractar, foren rebuts ab freqüents y sorollosos aplausos, resultant importantíssim l'acte realisat.

En la nit del mateix diumenge's celebrá un altre *meeting* a Cardedeu, hont el poble en massa aná a la carretera a esperar a n'en Monegal y als amichs que l'acompanyavan. Comensá l'acte ab un eloqüent parlament del doctor Draper, que ocupava la presidència, qui, després de proclamar las excelencias del Catalanisme, presentá al nombrosíssim públich que ocupava la sala, a n'en Monegal. A continuació usaren de la paraula'ls senyors Busquets y Punset, Martinez y Serifiá, Pau Colomer, de Sabadell, Trinitat Monegal, y Maspons, qui posá fi al acte ab un brillant y fogós parlament, en el que resumí'ls discursos qu'en defensa de la candidatura autonomista y contra'l caciquisme havian pronunciat els oradors esmentats. La ovació tributada pel poble qu'havia escoltat ab gran interès e interromput ab crits d'entusiasme als oradors y a n'en Monegal,

fou inmensa, d'aquellas que deixan recort etern y que fan entreveure la proximitat del dia de nostre triomf.

Altres *meetings* de propaganda electoral autonomista y en defensa de las Bases de Manresa s'han vingut celebrant aquests darrers dias a Balaguer, per hont se presenta candidat el senyor Valls y Vicens; a Girona, hont lluyta'l senyor Casas y Arxer; a Sant Climent del Llobregat, Vilanova y Cubellas, recomanantse la candidatura del senyor Pla y Deniel, y en molts altres pobles de Catalunya hont lluytan els senyors Albó y Martí, Rius y Torres, Soler y March, Casas-Carbó, Abadal, etc., regnanthi en general gran entusiasme.

Una frase d'en Vallés y Ribot en el *meeting* del diumenge:

«... En Silvela y en Maura, aquests dos homes que no deuen serhi tots, quan han tingut d'aliarse pera formarne un de tot sol...»

Y en Vallés y Ribot, que tampoch hi es tot quan ha tingut d'aliarse ab els unitariss?

Esperém assentats la resposta.

L'agrupació catalanista de Sans «Els Segadors» celebrá'l diumenge la festa del repartiment de premis als autors llorejats en el Certamen literari organisat per la mateixa. El local estava artísticament adornat. Obri l'acte'l president de la *Unió Catalanista* y del jurat, senyor Roca, pronunciant breus paraulas, y'l secretari senyor Folch y Torres (Joseph M.^a) llegi la memoria dels treballs premiats, dedicant un recort als poetes morts desde que's celebrá'l darrer certamen. S'adjudicá la Flor natural al senyor Brosa y Sangermán per sa poesia *Correu d'espardenya*, que fou llegida per son autor després d'haver nombrat reyna de la festa a la senyoreta Rosa Comas. Els demés premis y accésits els guanyaren els senyors en Joseph Carner, Jascinto Torres y Reyetó, Francesch Ubach y Vinyeta, Joseph Calsada Carbó, Joseph Franguesa y Gomis, Joseph Piñol y Miranda, Joan Mercader, Joseph M.ª Rabassa y Dalmau, P. Palau González de Quijano, Joseph Baucells Prat, Eduart Girbal Jaume, J. M. Castellet y Pont, Ignaci Soler y Escofet y J. Calsada y Carbó.

Posá fi al acte'l senyor Roca ab un discurs rublert de patriotisme y d'amor a nostra llengua, quina apologia feu en inspiradas frases, repetintse las manifestacions d'entusiasme que no havian parat durant tan hermosa festa, a la que hi assistí extraordinaria concurrencia, qu'omplia a vessar el local.

En el «Centre Autonomista Fivaller» tingué lloch la nit del 17 del corrent una gran vetllada literaria-musical, llegintse treballs de Jacinto Verdaguer, M. Folch y Torres, J. González, Jaume Collell, etc., etc., y executantse composicions de Beethoven, Saint-Saëns, Chopin, Francitorres, Liszt, Escalas, etc. La sala estava hermosa y patriòticament decorada, y'ls lectors y executants foren molt aplaudits per la concurrència, qu'era nombrosissima, acabant l'acte ab el cant de nostre himne *Els Segadors*.

Nostre benivolgut confrare *Llibertat*, de Palafrugell, se plany de la nova que publicarem en el darrer número de JOVENTUT, ocupantnos de nostres companys els catalanistas empordanesos y d'aquell polítich català que's diu Vallés y Ribot y que té més caras que un Romero Robledo.

Consti ben alt que, al parlar d'aquest, sols voliam manifestar nostre pregón despreci, y al parlar de nostres companys, ho feyam sols pera dóldrens de sa candidesa, ab lo que davam una proba del afecte que'ls hi tenim.

No hem dubtat d'ells veyentlos usar de son dret al proclamar a un autonomista, encara que aquest sia en Vallés y Ribot. No dubtém tampoch que'l treuran a la vergonya'l dia que fassi mal us de la investidura qu'ells li volen donar. Però opiném que, en tot cas, ell haurá sigut amament a ampararse dels cándits pera surtir diputat, y ells haurán fet tart pera demanar comptes a qui, un cop lograt son objecte, tant se li'n donará una acusació més com menys, tota vegada que no li faltarán defensors entre la patuleya.

¿Per què esperar a demanarli comptes després, podent ja ara posar en evidència la conducta equivocada de qui sempre's decanta vers el sol que més escalfa y, com altres federals que's van posant en evidència, estira o aflixa las cordas de l'autonomia o de la república segons li sembla qu'está més de moda'l Catalanisme o la *llibertat unitaria*?

Nosaltres no rebujém may a qui se'ns acosta, si procedeix ab medis honrats, tal com preceptúa la *Unió Catalanista* que nosaltres hem de procedir. No som tampoch enemics de la política d'atracció, com hem tingut ocasió de dir alguna vegada. Ademés, no oblidém qu'en Vallés no es catalanista, y per tant no hem pas de demanarli comptes que no'ns deu com a tal. Però tampoch oblidém que'l Catalanisme es quelcóm més gran y més elevat que un partit polítich.

Compreném la situació de nostres bons companys de Palafrugell veyentse entre dos polítichs tan dolents com el cacich Roure y com el voluble Vallés, y sentiriam que's creguessin que'ls volém senyalar una linia de conducta. Fassin sa voluntat, donchs ells saben lo que'ls hi convé més que nosaltres. Al

fi hem de confessar que nosaltres també'ns varem fiar d'en Vallés un dia. Ara'ns en apartém, y no hi há res que dir. Els catalanistas del Empordá farán demá lo que nosaltres fem avuy.

Y creguin aquells ardits defensors de nostre programa, y cregui l'amich Linares qu'es qui parla per ells en l'esmentat periòdich *Llibertat*, que'ls estimém de veras. Però ab tot, creyém que també al Empordá hi há catalanistas que pensan exactament com pensém nosaltres en aquest punt.

Publicacions rebudas:

Els Vells, drama en tres actes per Ignaci Iglesias, que com saben nostres lectors per la critica que'n publicarem, s'estrená en el «Teatre Català», Romea, la nit del 6 de febrer d'enguany ab grandíós éxit. Preu, 2'50 pessetas.

La mellor ofrena, treballs literaris d'en Miquel Pi Marquet, coleccionats y publicats per en Joan Lladó Figueras. Forma un volum de prop. de 200 planas aquest aplech d'articles, alguns d'ells dignes de lloansa y que revelan las no vulgars qualitats que'l malaguanyat escriptor sabadellench possehia y que una prematura mort li privá de desenrotllar.

La señorita Julia, tragedia en un acte per A. Strindberg, traduhida al castellá per Julio Palencia y Tubau. Forma part de la Biblioteca del «Teatro Antiguo y Moderno», que acaba d'enriqueixre ab aquesta obra del eminent autor suech. Preu, 1 pesseta.

La última carícia, quadro dramàtic original de J. Vidal y Jumbert, estrenat ab gran éxit en el teatre de la societat «La Alhambra», de Granollers. Preu, 50 céntims.

JOVENTUT

SETMANARI CATALANISTA

Els treballs se publican baix la exclusiva responsabilitat de sos autors.

No s'admeten els que no sían inédits.

No's tornan els originals.

Se donará compte de las obras rebudas en aquesta redacció, y de las qu'ho mereixin se'n farà crítica.

Preus de suscripció:

CATALUNYA: Un any.	8	Pessetas.
» Mitj any.	4'50	»
» Trimestre.	2'25	»
ALTRAS REGIONS D'ESpanya:		
Un any.	9	»
EXTRANGER: Un any.	10	Franchs.
Número corrent	20	Céntims.
» atrassat, ab folletins.	40	»
» sense folletins.	25	»

El número corrent no's ven sense folletins.

Fidel Giró, impressor. — Carrer Valencia, de 233